

Två schakt i Gillberga

Schaktning inför nedläggning av avlopp

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2004:8845, L2004:8338 och L2004:9645
Irsta-Gillberga 3:1
Irsta socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Camilla Ekblom

Två schakt i Gillberga

Schaktning inför nedläggning av avlopp

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2004:8845, L2004:8338 och L2004:9645

Irsta-Gillberga 3:1

Irsta socken

Västerås kommun

Västmanlands län

Västmanland

Camilla Ekblom

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Samtliga foton av Camilla Ekblom.

Omslag: Kor på gravfältet L2004:8845.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 1235940 och 1238344.

ISBN 978-91-7453-804-5

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Metod och genomförande	7
Undersökningsresultat	9
Referenser	9
Kart- och arkivmaterial	9
Litteratur	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10
Bilagor	11
Bilaga 1. Schakttabell	11

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheten Irsta-Gillberga 3:1 i Västerås kommun. Arbetet utfördes den 4 september 2019 och föranleddes av att fastighetsägarna kommer att anlägga två stycken trekammarbrunnar för avlopp. Eftersom sträckningen för ledningsdragningen löpte förbi två gravfält (L2004:8845 och L2004:8338) samt ett skålgropsblock (L2004:9645) var syftet med undersökningen att beskriva och dokumentera fornlämningens utbredning.

Undersökningsområdet bestod av två delsträckor på 90 respektive 150 meter. Eftersom det inom fastigheten redan fanns avlopp nedgrävt längs sträckan övervakades endast delar av arbetet, då det nya avloppet kommer att kopplas på befintlig ledning. Inga anläggningar eller annat av antikvariskt intresse påträffades vid arbetet.

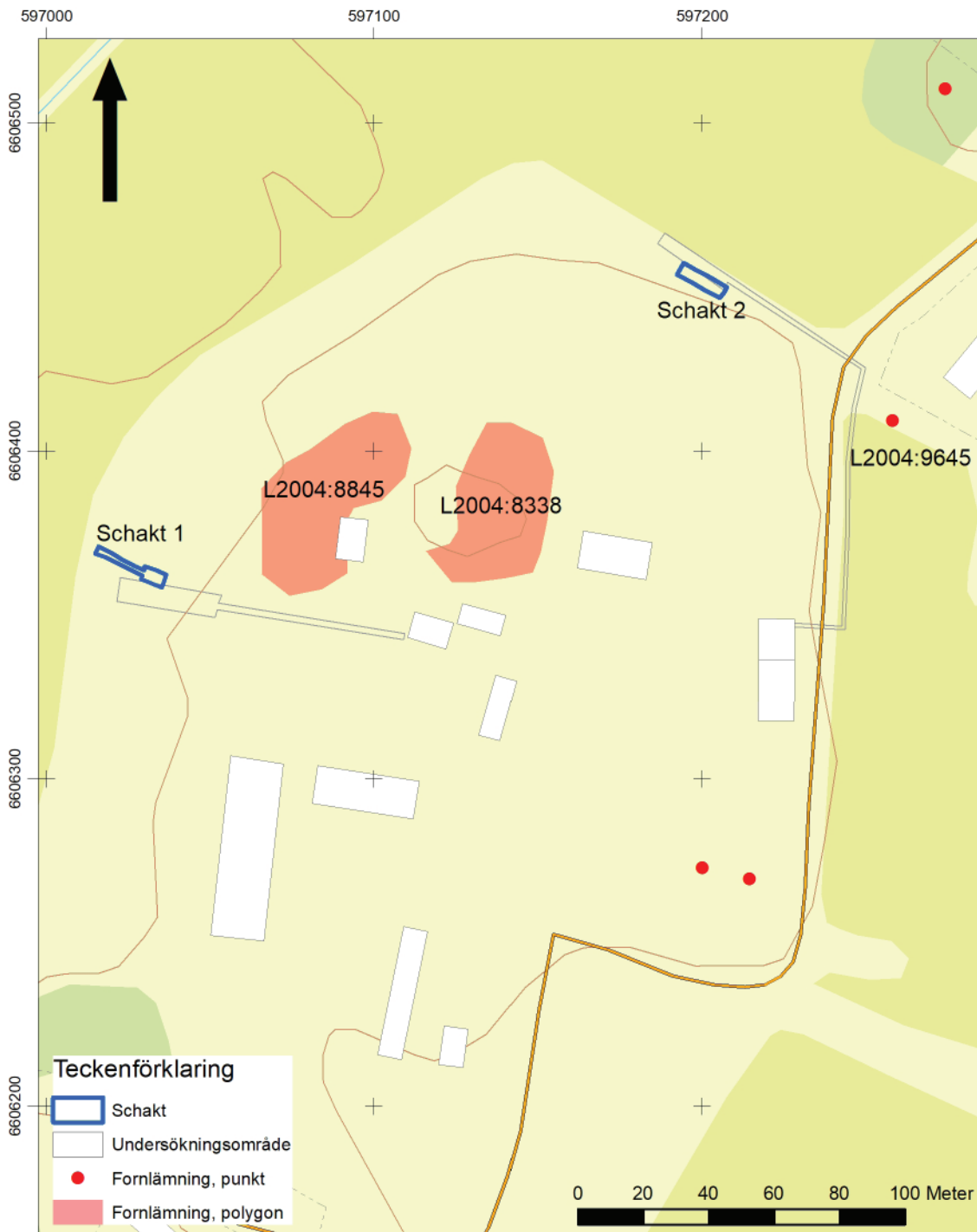
Bakgrund

Fastighetsägarna kommer att anlägga två nya trekammarbrunnar för avlopp inom fastigheten Irsta-Gillberga 3:1. Eftersom området för ledningsdragningen bestod av två sträckor närbelägna två järnåldersgravfält samt en hällristning i form av skålgropsblock beslutade Länsstyrelsen i Västmanlands län att arbetet skulle övervakas av arkeolog. Syftet med den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning var att beskriva och på ett vetenskapligt sätt dokumentera fornlämningens utbredning.

Topografi och fornlämningsmiljö

Landskapet runt Irsta-Gillberga präglas av odlings- och hagmarker. Runt gården finns gräsbevuxen tomtmark samt större gruslagda ytor intill bostads- och ekonomibyggnader. Jordarterna består av sandig morän med små inslag av lera. Gården är belägen på en svag höjd, där marken sluttar mot väster och norr. I söder och öster karaktäriseras området av låglänt odlingsmark (figur 2).

Fornlämningarna i närområdet karaktäriseras av ett flertal större gravfält samt ensamliggande stensättningar och gravhögar. Även flera hällristningar med skålgropsförekomst finns registrerade i närområdet. Vid tidigare antikvariska kontroller söder och sydväst om undersökningsområdet har inga lämningar av antikvariskt intresse påträffats (Alström 2010).

Figur 2. Schaktplan. Skala 1:2 000.

Metod och genomförande

Schaktningsövervakningen genomfördes den 4 september 2019 före nedläggningen av avloppsledningen. Sträckan för undersökningen markerades ut i terrängen av markägaren. Eftersom avloppsledningar redan fanns nedgrävda där de två nya ledningarna skulle anläggas övervakades endast den sträcka som behövde grävas upp igen för att koppla på det nya avloppet, samt platsen för nedgrävning av själva trekammarbrunnarna.

Ett schakt vardera grävdes inom respektive delsträcka. Schakt 1 grävdes intill åkerkanten i väster och därifrån uppåt mot höjden i öster. Även schakt 2 påbörjades i väster och grävdes längs åkerkanten mot sydöst och motsvarar ytan där ny trekammarbrunn kommer att anläggas. Inget markingrepp gjordes intill L2004:9645 (skålgropsblock (figur 2–5)).

Schakten grävdes skiktvis ner till undergrunden eller till det djup där befintlig ledning påträffades. Schaktens bredd varierade mellan 1,5 och 3,5 meter. Schaktens djup varierade mellan 0,65 och 0,95 meter. Schaktväggarna rensades med handredskap trots att sträckorna var påverkade av tidigare ledningsdragning. Schakten mättes in med RTK-GPS, beskrevs i text samt fotograferades. Inmätningarna har därefter bearbetats i ArcMap 10.3.1. Efter avslutat arbete lämnades schakten öppna inför nedläggning av nya avloppsrör som ansluts till befintliga. Vid arbetet användes en miljöklassad grävmaskin av märket Doosan, modell DX 180 LC.

Figur 3. Sträckan för ledningsdragning vid schakt 1. Foto från öster.

*Figur 4. Schakt 1 med befintlig avloppsledning synlig i botten.
Foto från öster.*

*Figur 5. Schakt 2, arbete pågår.
Foto från öster.*

Undersökningsresultat

Arbetet genomfördes inom två delsträckor. Schakt 1 var 22 meter långt och bestod av sandig morän med lerinslag. Schakt 2 var 15 meter långt, även detta schakt med en undergrund av sandig morän med lerinslag (bilaga 1). Vid den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning påträffades ingenting av antikvariskt intresse. Den arkeologiska undersökningen har genomförts i enlighet med undersökningsplanen.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Kulturmiljöregistret (KMR), Riksantikvarieämbetet.

Litteratur

Alström, U. 2012. *Schaktningar för kabel i Gillberga och Berga*. Västmanland, Irsta socken. Arkeologisk antikvarisk kontroll. Fornlämningar Irsta 145:1 m.fl. Stiftelsen Kulturmiljövård 2012:70.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM19031
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-325-2019, 2019-06-19
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	4 september 2019
<i>Personal:</i>	Camilla Ekblom
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Irsta
<i>Fastighet:</i>	Irsta-Gillberga 3:1
<i>Fornlämning:</i>	L2004:8845, L2004:8338 och L2004:9645
<i>Fastighetskarta:</i>	66F 0JN Irsta
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X597015,20/Y6606368,77 (schakt 1) X597192,44/Y6606453,90 (schakt 2)
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Marksdrag och topografiskt läge	Längd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Anmärkning	Anläggningar	Fynd	Underlag
1	Betes- och odlingsmark, västlig sluttning.	22,4	0,85–0,95	55,2	Befintlig avloppsledning i botten på schaktet.	–	–	Sandig morän med lerinslag.
2	Åkermark.	15,0	0,65–0,70	62,5	Flerfald naturstenar, 0,30–0,50 m.	–	–	Sandig morän med lerinslag.